

**Підвищення кваліфікації фахівців бібліотек вищої школи
в умовах впровадження інноваційних технологій**

Кривошия Тетяна Петрівна

Головний бібліотекар НТБ Національного університету
«Львівська політехніка»

Одним з важливих завдань, спрямованих на подальший розвиток бібліотек вишів є постійне підвищення професіоналізму працівників.

У сучасних публікаціях науковців у галузі бібліотекознавства привертає увагу проблема підвищення кваліфікації фахівців бібліотек. Тут слід відзначити праці Г. Єрмолаєвої, В Корнієнко, Л. Ляшенко, В. Скар, І. Шевченко. Серед тих, хто доклав значних зусиль щодо аналізу чітких критеріїв оцінки форм і методів роботи в системі підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації можна назвати І. Макеєву [1; 2, 4-5; 6; 7, 8-9; 14-15].

Система підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації співробітників бібліотек вишів – це сукупність організованих і скоординованих заходів, що передбачають серйозну наукову та практичну підготовку.

Мета системи підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації персоналу бібліотек вишів – забезпечення відповідності рівня кваліфікації працівників сучасним вимогам до виконання бібліотечно-бібліографічних процесів шляхом забезпечення безперервності й наступності навчання фахівців бібліотечної справи. Як наголосила І. Макеєва, «для досягнення цієї мети необхідно забезпечити взаємодію органів керування бібліотечною справою, бібліотечних методичних центрів і навчальних закладів з питань функціонування системи підвищення кваліфікації кадрів бібліотек вишів» [10, с. 20, 21].

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності
бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів,
Україна

Бібліотеки великих вишів повинні сьогодні виступити навчальним центром безперервної освіти для своїх працівників, вони цілком здатні здійснювати внутрішньобібліотечне підвищення їх кваліфікації. Функціонування внутрішньобібліотечного підвищення кваліфікації працівників бібліотеки може бути ефективним, якщо воно здійснюється на основі **системного підходу**, що враховує специфіку бібліотечного середовища.

Орієнтація на одержання нових знань, особливо в галузі освоєння інформаційних технологій, комп'ютерної техніки та інших сучасних напрямів – один з визначальних шляхів розвитку системи підвищення кваліфікації працівників бібліотек вишів України [7, с.30, 32].

Законодавчу базу підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації становлять: Конституція України, Закони: «Про бібліотеки й бібліотечну справу», «Про освіту», «Про інформацію», Постанова Верховної Ради України «Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2006 – 2010 роки, Кодекс етики бібліотекаря, Декларація прав людини, Концепція розвитку бібліотечної справи в Україні, Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006 – 2010 роки, державні стандарти й нормативно-інструктивні документи з питань інформаційної політики, розбудови та розвитку бібліотечної освіти.

Фахівці вважають, що «факторами, які негативно впливають на ситуацію з підвищенням кваліфікації бібліотечних кадрів, є:

- обмежені можливості вибору для організованих форм навчання бібліотечних працівників;
- відсутність стимулів, які спонукали б бібліотечного працівника навчатися у закладах, що підвищують кваліфікацію (а саме залежність професійного зростання та підвищення рівня оплати праці, тощо);

- неможливість через короткі строки пропонованого курсу навчання задовольнити потреби у збільшенні професійних знань;

- відсутність налагодженої системи підвищення кваліфікації самих викладачів;

- негативне ставлення певної категорії бібліотечних працівників до організованих форм навчання;

- відсутність у окремих бібліотечних фахівців сформованої пізнавальної потреби, відсутність бажання вчитися.

В Україні в умовах реформування всієї системи освіти та перебудови роботи бібліотек, що зумовлено впровадженням нових інформаційних технологій, автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем і мереж, проблема ефективності підвищення інформаційно-бібліографічної **кваліфікації співробітників бібліотек** набуває особливої гостроти» [7, с.33].

Для персоналу бібліотек вишів все актуальнішим стає фактор реалізації принципів Болонської декларації, який вимагає від бібліотек активних дій в освітньому процесі вищої школи. Бібліотечні фахівці мають вміти опрацьовувати та представляти в інформаційних системах документно-інформаційні потоки згідно наукових напрямів вишів, знати інформаційні потреби користувачів. Стандартною вимогою до кваліфікації бібліотекаря стає вміння навчати користувачів бібліотеки вищої школи основам інформаційної культури, пошуку в електронних ресурсах.

З 2006 року розпочалася робота з **інформатизації бібліотечних процесів НТБ** Національного університету «Львівська політехніка» та **підвищення фахового рівня працівників** бібліотеки у цьому напрямку.

У структурі НТБ було сформовано відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення.

З червня 2006 року розпочалось навчання персоналу працівників НТБ основам комп'ютерної грамотності. Курси

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

навчання були організовані та проводились заступником директора НТБ з інформатизації та фахівцями відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення. Програма навчання (2006–2010 рр.) розрахована на такі рівні:

- вивчення базових основ роботи на персональному комп'ютері та в системі «УФД/Бібліотека»;
- освоєння алгоритмів роботи як користувача у текстовому редакторі Word, електронних таблиць Excel та ін.

Проведення занять з комп'ютерної грамотності для працівників бібліотеки є інноваційним процесом у межах внутрішньобібліотечної системи підвищення кваліфікації.

У процесі впровадження багатофункціональної автоматизованої бібліотечної системи «УФД/Бібліотека», встановлення автоматизованих робочих місць, використання всіх модулів системи ставило нові вимоги до бібліотечних працівників.

Відкриття двох нових комп'ютеризованих читальних залів – **електронного читального залу** (14 ПК) та **гібридного читального залу** (9 ПК), також змусило працівників бібліотеки «сісти за парту», а точніше освоювати нові процеси роботи. **Електронний читальний зал** забезпечує доступ до онлайн-ових наукових інформаційних ресурсів; до бази авторефератів дисертаційних робіт, захищених в Україні 1996-2007 рр.; повнотекстової бази авторефератів, захищених в НУ «Львівська політехніка» з 2007 р.; електронного архіву публікацій НУ «Львівська політехніка»; електронних інформаційних систем і ресурсів, а також електронного каталогу бібліотеки.

Гібридний читальний зал забезпечує доступ до електронних документів НТБ (електронних копій статей зі збірників наукових праць, методичних матеріалів); періодичних та книжкових видань з додатками на електронних носіях; електронних видань. Це потребувало формування у співробітників цих залів навичок роботи з базами даних.

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

Безперечно, розширення спектру інформаційних послуг, що надає бібліотека та вдосконалення традиційних, змусило бібліотечних працівників удосконалювати свої вміння та здобувати нові знання, які б забезпечили ефективність обслуговування користувачів у нових умовах. Навчання співробітників бібліотеки відбувалося у декілька етапів.

Спершу працівники бібліотеки вивчали технологічну документацію про функціональні можливості системи «УФД/Бібліотека». Для методичного забезпечення цього процесу було розроблено **організаційно - технологічні інструкції**, які регламентували виконання основних бібліотечних процесів у автоматизованому режимі. Зокрема були сформовані: «Технологічна інструкція з ретроконверсії фонду періодичних видань», «Інструкція з реєстрації нових надходжень періодичних видань у відділі комплектування», «Інструкція з редагування ретроспективного вводу бібліографічних записів в електронний каталог» та ін.

На наступному етапі відбувалося освоєння співробітниками алгоритмів створення віртуального середовища бібліотеки, зокрема наповнення WEB сайту. Інформаційні ресурси сайту – результат сукупної діяльності усіх підрозділів бібліотеки. Матеріали сайту ілюстровано фотографіями. На сайті експонуються віртуальні виставки, що розкривають фонд бібліотеки. Третій етап відзначався набуттям бібліотекарями навичок роботи з базами даних, пошуку необхідної інформації за різними параметрами.

Надання бібліотечним працівникам доступу до Інтернет ресурсів, користування сайтами найвідоміших бібліотек шляхом перегляду їх електронних сторінок та електронних ресурсів, ознайомлення з основними засадами роботи провідних бібліотек України стало ефективним інструментом з підвищення професійного рівня.

Сьогодні система Інтернет-ресурсів для фахової самоосвіти, підвищення кваліфікації і розширення професійних контактів

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

пропонує широкі можливості: повнотекстові електронні матеріали (статті з періодичних фахових видань, матеріали конференцій, семінарів); теле- та електронні конференції; персональну інформацію за соціально-демографічними ознаками та спектром наукових інтересів наших колег.

Останнім часом підвищенню фахового рівня персоналу бібліотеки сприяє підготовка презентацій до виступів на наукових конференціях, семінарах.

Виступи працівників на семінарах, науково-практичних конференціях та інших заходах супроводжуються презентаціями, як візуальною формою подання інформації, зокрема, бібліотекар I кат. Н. Лійко продемонструвала презентацію впровадження модулю «Книгозабезпечення» в роботу НТБ Національного університету «Львівська політехніка» на **другому міжвузівському науково-практичному семінарі** присвяченому особливостям використання АБІС «УФД/Бібліотека» в роботі бібліотек вищих навчальних закладів.

Система підвищення фахового рівня працівників НТБ Національного університету «Львівська політехніка» зумовила організацію заходів з метою поглиблення професійних знань та освоєнням новітніх технологій, що поєднує традиційні та оновлені форми.

Найбільш поширеною формою професійного навчання бібліотекарів є **семінар**, який дає змогу різнобічно, систематично та планомірно висвітлювати питання теорії і практики в будь якій галузі знань, у т. ч. і в бібліотекознавстві. Технологія організації та проведення семінарських занять передбачає попереднє визначення теми, основних питань, які виносяться на обговорення, ознайомлення зі списком літератури.

Зміна пріоритетів діяльності бібліотеки вплинула на тематичне спрямування навчання, зокрема проведення низки **науково-практичних** семінарів у відділах: «Уніфікація

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

бібліографічного опису продовжуваних видань зарубіжного фонду», «Редагування періодичних видань (журналів) в електронному каталозі», «Штрихкодування фонду документів», «Організація і надання доступу до електронних ресурсів користувачам бібліотеки», «Мета і завдання паспортизації фонду відділу книгозберігання», «Методика укладання персональних покажчиків» та ін.

У бібліотеці розпочато цикл **семінарів** для бібліотек вишів м. Львова з проблем впровадження програмної системи «УФД/Бібліотека». З метою обміну досвідом і навчання методам роботи з автоматизованою системою (АБІС) 25 березня 2009 р. відбувся **перший міжвузівський науково-практичний семінар** «Впровадження УФД/Бібліотека в практику роботи вузівських бібліотек». На семінарі розглядалися питання автоматизації бібліотечних технологічних процесів: комплектування, опрацювання видань, створення бібліографічних посібників, обслуговування користувачів на абонементі та в читальному залі.

Співробітниками бібліотеки підготовлено **доповіді та повідомлення**, у яких розглянуті питання: «Від електронного каталогу до АБІС»; «Методологічні особливості каталогізації електронних ресурсів: до проблеми створення бібліографічного опису в системі «УФД/Бібліотека»; «Зміна технологічного середовища відділу комплектування на основі АБІС «УФД/Бібліотека»; «Використання функціональних можливостей УФД при редагуванні бібліографічних описів документів»; «Впровадження нових технологій у роботу відділу обслуговування науковою літературою»; «Створення бібліографічного покажчика в системі «УФД/Бібліотека». На всі доповіді були організовані презентації.

У 2010 році в НТБ проведено **другий міжвузівський науково-практичний семінар**, присвячений особливостям використання АБІС «УФД/Бібліотека» в роботі бібліотек вишів. Представник розробника системи «УФД/Бібліотека» директор

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

Українського Фондового Дому І. Карпенко ознайомив присутніх з наступними проблемними напрямками: «Підвищення ефективності доступу до інформаційно-бібліотечних ресурсів. Побудова спеціалізованих інформаційних масивів для ефективного пошуку на основі оперативних баз даних АБІС, каталогів документів, повнотекстових баз даних»; «Впровадження програмної системи УФД/Реєстр читачів; «УФД/Бібліотека», версія 2.5; «Параметризація розрахунку книгозабезпеченості, нові спеціалізовані засоби».

Бібліотекар І кат. Н. Лійко продемонструвала презентацію впровадження модулю «Книгозабезпечення» в роботу НТБ Національного університету «Львівська політехніка». У роботі семінарів брали участь представники бібліотек вишів м. Львова та представники бібліотеки Волинського Національного Університету ім. Л.Українки.

Протягом останніх декількох років для підвищення фахового рівня бібліотечних працівників проведено **комплекс семінарів у відділах** з вивчення міждержавних стандартів: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, ДСТУ ГОСТ 7.50:2006 з врахуванням можливостей їх застосування при створенні бібліографічного опису документів в електронному каталозі в системі «УФД/Бібліотека».

Усе частіше організуються **міжвузівські науково-практичні конференції** в бібліотеках вишів, які практикують широкий обмін досвідом роботи, публікують тези доповідей, наукові статті. Підготовка доповідей на конференції надає можливість працівникам по новому побачити проблеми і підійти з наукових позицій до їх вирішення.

До 165-річчя Національного університету «Львівська політехніка» НТБ було організовано науково-практичну конференцію «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», яка відбулася у 2009 р. Робота конференції проводилася на пленарному засіданні та у 4 секціях: «Інформаційні системи та технології у бібліотеках»,

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

«Дослідження та розкриття фондів», «Сучасні технології бібліотечного обслуговування користувачів», «Науково-бібліографічна та інформаційна робота бібліотек». У рамках проведення конференції бібліотекою організовано низку заходів.

За результатами конференції вийшли друком матеріали, де опубліковано 13 доповідей працівників бібліотеки, а саме: «Основні засади інноваційного розвитку бібліотеки університету» (Белоус І.О.), «Наукова робота бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка»: історія, концептуальні засади та перспективи» (Кунанець Н.Е.), «Методи та засоби побудови електронного архіву у Науково-технічній бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (Андрухів А.І., Тарасов Д.О.), «Нові форми популяризації літератури в бібліотеці: організація віртуальних виставок» (Найда Л.В.) та ін.

Працівники бібліотеки брали участь у низці **науково-практичних конференцій**, що проводилися бібліотеками України та Польщі.

Бібліотека брала участь у роботі Міжнародного науково-практичного семінару «Проблеми збереження рідкісних видань», який відбувся 24-25 березня 2009 р. на базі Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.Каразіна, організованому в рамках роботи секції організації та зберігання інформаційних ресурсів НМБК МОН України, на факультеті післядипломної освіти ХНУ ім. В.Каразіна, де заступник директора НТБ Белоус І.О. отримала сертифікат про підвищення кваліфікації.

Підвищенню професійного рівня сприяє ознайомлення з роботою інших бібліотек, зокрема, заступник директора НТБ Белоус І.О. разом з представниками Львівського зонального об'єднання бібліотек вишів відвідала бібліотеку Тернопільського національного університету з проблем організації відкритого електронного архіву.

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

Розширення професійних контактів у бібліотечно-інформаційній сфері сприяє активному застосуванню засобів і форм у системі підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації фахівців бібліотек вишів.

Система підвищення кваліфікації фахівців нашої бібліотеки набуває самостійності поряд з іншими освітніми системами та працює на вагомий результат, на потреби бібліотеки та її працівників.

Поряд з цим система підвищення кваліфікації нашої бібліотеки, ще не є остаточно сформованою, і буде безперечно вдосконалюватися, що сприятиме фаховому зростанню наших працівників.

Список використаних джерел:

1. Єрмолаєва Г. Система підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів як одна з провідних функцій управління бібліотечними колективами / Г. Єрмолаєва // Вісн. Кн. палати. – 2007. – №8. – С. 27 – 29. – Бібліогр.: с. 29 (25 назв).

2. Корнієнко В. Організація безперервної системи підвищення кваліфікації – шлях до професіоналізму / В. Корнієнко // Вісн. Кн. палати. – 2005. – №1. – С. 29 – 32.

3. Корнієнко В. Підсумки дослідження інноваційних процесів у наукових бібліотеках у системі підвищення кваліфікації фахівців / В. Корнієнко // Вісн. Кн. палати. – 2007. – №10. – С. 32 – 36. – Бібліогр. : с. 35 – 36 (19 назв).

4. Корнієнко В. Розвиток системи підвищення кваліфікації бібліотечних співробітників НБУВ: результати дослідження / В. Корнієнко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – К., 2004. – Вип.12. – С. 283 – 297. – Бібліогр. : с. 296 – 297 (19 назв).

5. Корнієнко В. Інтеграційні процеси та система підвищення кваліфікації співробітників НБУВ / В. Корнієнко, В. Распопов //

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – Вип.19. – С. 689 – 694. – Бібліогр. : с. 694 (8 назв).

6. Ляшенко Л. Ресурси INTERNET для бібліотечної професії як складова безперервної освіти бібліотекарів / Л. Ляшенко // Вісн. Кн. палати. – 2001. – №1. – С. 15 – 18.

7. Макеєва І. Методологічні підходи до організації внутрішньобібліотечної системи підвищення кваліфікації кадрів бібліотек ВНЗ / І. Макеєва // Бібл. вісн. – 2008. – №5. – С. 29 – 33. – Бібліогр. : с. 33 (9 назв).

8. Макеєва І. Модель спеціаліста бібліотеки вищого навчального закладу / І. Макеєва // Бібл. вісн. – 2008. – №3. – С.22 – 27. – Бібліогр. : с. 27 (25 назв).

9. Макеєва І. Мотивація навчання як соціально-психологічний чинник підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищої школи / І. Макеєва // Вісн. Кн. палати. – 2008. – №12. – С. 19 – 21. – Бібліогр. : с. 21 (8 назв).

10. Макеєва І. Основні завдання та функції системи підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації співробітників бібліотек вищої школи / І. Макеєва // Вісн. Кн. палати. – 2008. – №2. – С. 20 – 21. – Бібліогр. : с. 21 (9 назв).

11. Макеєва І. Форми і методи професійного навчання співробітників бібліотек вищих навчальних закладів / І. Макеєва // Бібл. вісн. – 2009. – №4. – С. 37 – 43. – Бібліогр. : с. 43 (17 назв).

12. Петрова Г. Організація роботи персоналу бібліотеки в умовах протиріч традиційних технологій з інноваційними / Г. Петрова // Бібл. форум України. – 2007. – №1. – С. 36 – 40. – Бібліогр. : с. 35(9 назв).

13. Скар В.К. Організаційно-методичне забезпечення безперервної освіти бібліотекарів України / В.К. Скар // Бібл. планета. – 2000. – №1. – С. 27– 28.

14. Скар В.К. Психологічно-педагогічні аспекти дистанційного професійного навчання бібліотечних працівників у контексті української і європейської інтеграції / В.К. Скар //

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність : проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів Міжнар. практ. конф., Київ, 25 – 26 травня 2004 р. – К., 2004. – С. 189 – 192.

15. Шевченко І. Нові підходи до організації підвищення кваліфікації бібліотекарів: розвиваємо дистанційне навчання / І. Шевченко // Бібл. форум України. – 2009. – №3. – С. 32 – 35. – Бібліогр. : с. 35(9 назв).